

ILMIY MAQOLA YOZISH TARTIBI

Javohir Ma'rufjonov

Farg'ona davlat universiteti magistranti

Annotatsiya: Ushbu maqolada ilmiy maqola yozishning asosiy talablari, tuzilishi va metodologik yondashuvlari tahlil qilinadi. Ilmiy ishlarning sifatini oshirishda aniqlik, mantiqiylik va dalillarga asoslanganlik muhim omil ekani ko'rsatib beriladi.

Kalit so'zlar: *ilmiy maqola, metodologiya, tadqiqot, ilmiy uslub, natija, tahlil, dalil*

KIRISH

Ilmiy maqola — bu muayyan muammo yoki mavzu yuzasidan olib borilgan tadqiqot natijalarini tizimli, mantiqiy va dalillarga asoslangan holda bayon qiluvchi yozma ishdir⁵¹. Zamonaviy ilm-fanda maqola yozish ilmiy faoliyatning asosiy shakllaridan biri hisoblanadi. Statistik ma'lumotlarga ko'ra, xalqaro ilmiy bazalarda (masalan, Scopus, Web of Science) ro'yxatdan o'tgan maqolalar soni har yili o'rtacha 3–5% ga oshib bormoqda, bu esa ilmiy yozuv standartlariga bo'lgan talabni yanada kuchaytiradi. Ilmiy maqola yozishda asosiy e'tibor aniqlik, qisqalik va ishonchlilikka qaratiladi, subyektiv fikrlar emas, balki tekshirilgan faktlar ustuvor bo'ladi⁵².

Ilmiy maqolaning standart tuzilishi odatda quyidagi qismlardan iborat:

- sarlavha
- annotatsiya
- kalit so'zlar
- kirish
- metodologiya
- natijalar
- muhokama
- xulosa

Sarlavha. Bu maqolaning asosiy unsuridir. Maqola sarlavhasini tuzish uslubi ko'p jihatdan o'quvchi jurnal mazmuni bilan tanishganda uning diqqatini tortadimi yoki yo'qligini belgilaydi. Sarlavha muammoni aniq bayon etishi va ayni paytda juda qisqa bo'lishi lozim: 5–6 so'zdan oshmasligi kerak.

Annotatsiya. Muallifning vazifasi o'rganilayotgan muammoning mazmunini, uning dolzarbligi hamda yechim yo'llarini 4–6 jumla doirasida bayon etishdan iborat. Bu ishning ahamiyati va erishilgan natijalarning yangiligi haqida umumiy tasavvur hosil qiladi.

Kalit so'zlar. Maqolaning semantik asosini tashkil qiluvchi kalit so'zlar o'rganilayotgan muammoni ifodalovchi muhim tushunchalar va kategoriyalar majmuasidir. Ushbu so'zlar qidiruv tizimlari orqali maqolani topishda muhim rol o'ynaydi. Hozirgi

⁵¹ <https://ziyo.net>

⁵² Abdullayeva M. – Ilmiy maqola yozish usullari, Toshkent, 2020.

davrda ilmiy maqola chop etishda semantik yadroni to'g'ri shakllantirishga alohida e'tibor berish zarur.

Kirish. Mazkur bo'limda tadqiqotning umumiy yo'nalishi, ishning maqsad va vazifalari, nazariy hamda amaliy ahamiyati yoritiladi. Shuningdek, mavzu bo'yicha eng muhim va nufuzli manbalar ko'rib chiqiladi, mavjud muammolar aniqlanadi. Bu qismda ko'pincha maqolaning umumiy tuzilishi haqida ham ma'lumot beriladi⁵³.

Asosiy qism. Asosiy qism maqolaning katta qismini tashkil etib, tadqiqot jarayoni, natijalar va ularning ilmiy yangiligini to'liq yoritishi lozim. Avvalo, tadqiqot bosqichlari izchil bayon qilinadi, keyin esa qo'llanilgan usullar asoslanadi. Maqolaning asosiy maqsadi bitta muammoni ochib berishdan iborat bo'lib, ikkinchi darajali masalalar bilan chalg'imaslik kerak.

Maqsad, vazifa va tadqiqot usullari aniqlangach, nazariy hamda empirik tahlilga o'tiladi. Tahlil natijalari rasm, jadval, grafik va diagrammalar orqali tasdiqlanishi maqsadga muvofiq, bu natijalarning ishonchligini oshiradi. Foydalaniladigan barcha tasvirlar original bo'lishi talab etiladi. Ilmiy maqola yozishda ilmiy uslub qoidalariga qat'iy rioya qilish muhim hisoblanadi.

Xulosa. Xulosa maqolaning asosiy mazmunini qisqa shaklda umumlashtiradi. Unda ilgari bayon qilingan fikrlar takrorlanmasdan, yakuniy natijalar aniq ifodalanadi. Olingan natijalarni kutilgan natijalar bilan taqqoslash, ularning yangiligi va amaliy ahamiyatini ko'rsatish lozim. Yakunda umumiy xulosalar chiqarilib, amaliy tavsiyalar beriladi hamda kelgusidagi tadqiqot yo'nalishlari belgilab olinadi.

Har qanday ilmiy ish uchun asosiy talablar:

- ilmiy yangilik - ishda mutlaqo yangi xulosalar va original dalillar bo'lishi
- dolzarbliq- tanlangan mavzu zamon talablariga javob beradigan va kerakli mavzuda bo'lishi lozim
- o'ziga xoslik - boshqa odamlarning asarlari va fikrlarini qayta yozish qabul qilinishi mumkin emas;
- ilmiy xususiyat - loyiha ilmiy tilda, maxsus atamalardan foydalangan holda yozilishi kerak;
- asoslilik - barcha xulosalar ishonchli sabablar va dalillar bilan tasdiqlanishi kerak.

Barcha ilmiy ishlar, albatta, plagiat uchun tekshiriladi. Oliy o'quv yurtlarida buning uchun maxsus pullik dasturlar va xizmatlar qo'llaniladi. Ilmiy ishning o'ziga xosligi 60% dan 80% gacha bo'lishi kerak. Plagiatning to'liq yo'qligiga erishish mumkin emas. Ba'zi ma'lumotlarni faktlarni buzib ko'rsatmasdan noyoblashtirish juda qiyin. Faqat noyob original ilmiy asarlarni nashr etish bizga akademik hamjamiyatda ilmiy axloq qoidalariga rioya qilish imkonini beradi⁵⁴.

Shuningdek, ilmiy ishlarni baholashda ekspertlar materialni taqdim etish uslubini baholaydilar. Matn ilmiy tilda yozilishi va tematik terminologiya mavjud bo'lishi kerak. Ish mantiqiy va izchil bo'lishi kerak, bir mavzudan ikkinchisiga keskin o'tishga yo'l

⁵³ Murray R. – How to Write a Thesis, Open University Press, 2017.

⁵⁴ To'xliyev B. – Ilmiy tadqiqot metodologiyasi, Toshkent, 2018.

qo'yilmaydi. Taqdim etilgan material sodda, tushunarli va qisqa bo'lishi kerak. So'zlashuv yoki jargon iboralar bo'lmasligi kerak.

XULOSA

Ilmiy maqola yozishda quyidagi tamoyillar muhim hisoblanadi: obyektivlik (shaxsiy qarashlardan holi bo'lish), aniqlik (noaniq iboralardan qochish), dalillilik (har bir fikrni isbotlash), tizimlilik (ma'lumotlarni mantiqiy tartibda berish). Masalan, ilmiy tadqiqotlarda statistik tahlil usullaridan foydalanish (korrelyatsiya, regressiya) natijalarning ishonchliligini oshiradi. Shuningdek, manbalarni to'g'ri keltirish ilmiy etikani ta'minlaydi.

Xulosa qilib aytganda, ilmiy maqola yozish — bu faqat matn yaratish emas, balki ilmiy fikrlash, tahlil qilish va natijalarni asoslab bera olish jarayonidir. Sifatli ilmiy maqola yozish uchun tadqiqot metodologiyasini chuqur bilish, aniq faktlarga tayanish va xalqaro standartlarga amal qilish zarur.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Day R.A.; Gastel B. – How to Write and Publish a Scientific Paper, Cambridge University Press, 2012.

2. Abdullayeva M. – Ilmiy maqola yozish usullari, Toshkent, 2020.

3. To'xliyev B. – Ilmiy tadqiqot metodologiyasi, Toshkent, 2018.

4. Yo'ldoshev J. – Ilmiy ijod asoslari, Toshkent, 2015.

5. Murray R. – How to Write a Thesis, Open University Press, 2017.

Internet saytlari:

1. <https://proza.uz>

2. <https://ziyo.net>

3. <https://arxiv.uz>